

Володимир Миславський, к. мист.

Харківська державна академія культури, Україна

ТОВАРИСТВО ДРУЗІВ РАДЯНСЬКОГО КІНО В УКРАЇНІ В 1920-Х РОКАХ

Volodymyr Myslavskyy, PhD in Arts

Kharkiv State Academy of Culture, Ukraine

SOCIETY OF FRIENDS OF THE SOVIET CINEMA IN UKRAINE IN THE 1920'S

Based on a wide range of little-known publications in the Ukrainian and Russian media in the 1920's, the present article deals with the development of amateur cinematography in Ukraine in the 1920's. Popularity of the amateur cinema movement in the USSR and particularly in Ukraine was driven by two major factors: the youth was fascinated by cinematography, and the leadership elite were willing to use this fascination for propagandistic purposes of their own. Amateur film making clubs established throughout the republic joined propagandistic efforts, set up courses for motion picture operators in villages, and engaged in educational activities through scriptwriting and music workshops, as well as debate clubs. Experimental cinema workshops were gaining popularity: students were learning the subtleties of cinematographic professions – the art of acting, the craft of camerawork, the ingenuity of film directing. Several motion pictures filmed by amateurs were screened all over the country. Some of the amateur film makers who completed such courses enjoyed the opportunity of working in professional cinematography.

Keywords: film history, amateur cinema, cinematography, the USSR, VUFKU.

У 1924 р. комуністи, Асоціації Революційної Кінематографії (АРК) і Головополітосвіти Наркомосу звернулися до агітпропвідділу ЦК ВКП(б) з пропозицією створити Товариство Друзів Радянського Кіно (ТДРК). Установча конференція ТДРК відбулася 12 листопада 1924 р. в Москві. Одним із завдань ТДРК мало стати «залучення в сферу радянської громадськості режисерів, сценаристів та інших працівників кінематографії», «наближення кіно до робітників і селянським масам, боротьба з проникненням у свідомість глядачів впливу буржуазної і дрібнобуржуазної ідеології». З цією метою ТДРК мало провести широку кампанію по залученню робітників і селян в суспільство, сприяти зростанню «ідеологічно здорових художніх молодих сил, особливо сприяючи висуванню комуністів і комсомольців на сценарну, режисерську та операторську роботи».

Просвітня діяльність Товариства мала чітку соціальну спрямованість і мусила «піднятися до рівня найважливіших політичних, державних завдань, сприяти підвищенню культурного рівня, свідомості робітників і селян». Планувалося, що суспільство буде працювати в тісному контакті з партійними, державними, профспілковими, комсомольськими організаціями, а також з професійною організацією кінематографістів АРК. Пропагувати радянські фільми, влаштовувати їхні перегляди та обговорення.

Статут ТДРК був затверджений Народним комісаріатом внутрішніх справ РРФСР 24 липня 1925 р. і розповсюджувався територію РРФСР – надалі до його затвердження Раднаркомом СРСР. Відповідно до статуту організація ТДРК в інших республіках могла здійснюватися самостійно. У статуті чітко визначалися цілі і завдання суспільства:

«1. ТДРК ставлять собі завданням об'єднання трудящих РРФСР в організацію, що має метою:

а) всевітнього сприяння будівництву радянського кіно як знаряддя освіти мас, пропаганди ідей комунізму та радянського будівництва;

б) боротьби проти проникнення в кіно явної та замаскованої пропаганди буржуазної або дрібнобуржуазної ідеології;

в) наближення кіно до робітників і селянських мас.

2. У здійснення цих цілей ТДРК ставить перед собою такі практичні завдання:

а) ознайомлення широких трудящих мас із роллю та значенням кіно і його завданнями в Радянському Союзі шляхом влаштування лекцій, доповідей, виставок і з'їздів, поширення кінолітератури, плакатів тощо;

б) ознайомлення мас з кінотехнікою, кіновиробництвом і радянським кінобудівництвом, а також вивчення ставлення мас (критичне обговорення фільмів у селі, на фабриках, заводах, серед червоноармійців);

в) активне сприяння розвитку кінопромисловості;

г) сприяння розвитку мережі стаціонарних і пересувних кіноустановок для робітничих і селянських мас, шкіл і частин Червоної армії та флоту;

д) сприяння всім науковим пошукам, що стосуються кіно;

е) сприяння створенню наукового та освітнього кінематографа.

3. ТДРК має такі права:

а) організувати лекції, демонстрації картин, виставки і з'їзди, присвячені питанням радянської кінематографії, а також влаштовувати збори для колективно-критичного опрацювання демонстрованих картин;

б) видавати різну літературу, листівки, плакати тощо про кіно;

в) улаштовувати конкурси як на технічні поліпшення кіно, вироблення конструкцій, придатних для умов СРСР, так і на кіносценарії тощо».

З метою популяризації технічних знань в галузі кінематографії серед членів ТДРК планувалося відкриття спеціальних гуртків. Такі гуртки передусім вирішили створювати лише в тих організаціях ТДРК, де є достатня кількість практичних працівників, зайнятих у кіновиробництві (Москва, Ленінград, Одеса, Київ тощо).

3 квітня 1926 р. на пленумі Ради товариства головою правління був обраний Ф. Дзержинський. У своїй промові Дзержинський висунув гасло ТДРК – «Кіно в село і робочі квартали»¹. У роботі ТДРК також брали участь Дзига Вертов, В. Киршон, В. Туркін та ін. На пленумі зазначалося, що за рік роботи в осередках ТДРК складалося близько 40000 членів, а кількість низових осередків зростає з кожним днем.

В Україні ТДРК отримало дуже швидкий розвиток. Активну участь у роботі організації брали Олександр Довженко, Амвросій Бучма, Олександр Корнійчук, Арнольд Кордюм, Микола Бажан та інші майстри української культури. З 1928 р. ТДРК видає «Кіногазету», яка є його власним органом. Саме в ТДРК формуються Лазар Юдін, Михайло Слущкий, Лазар Френкель, Олексій Панкрат'єв, Олексій Мишурич і відомий у цій плеяді Леонід Луков. У кіноательє Харківського електромеханічного заводу Луков знімає свої перші короткометражки знімною кінокамерою «Йдемо в майбутнє», «Більшовицька весна», «Шлях перемог». Разом з групою комсомольців він ставить фільм «Корінці комуни», випущеної в прокат у квітні 1930 р. У Харкові члени ТДРК випускають щомісячний хронікальний «Екран-журнал», а в Києві та Одесі – «Піонерський екран»².

Перша організація ТДРК була створена в Одесі в травні 1925 р. за ініціативою працівників Одеської кінофабрики. У проекті статуту одеського ТДРК з-поміж завдань, поставлених перед суспільством, було всебічне сприяння будівництву радянського кіно, як «знаряддю освіти мас, пропаганди ідей комунізму і радянського будівництва», боротьба проти проникнення в кіно «явної і замаскованої пропаганди буржуазної і дрібнобуржуазної ідеології», наближення кіно до робітників, і селянських мас шляхом організації широкої культурно-освітньої роботи з фільмом, поширення кінолітератури, проведення громадських переглядів тощо. У листопаді одеське ТДРК організує тримісячні курси кіномеханіків для села.

Другий випуск курсів кіномеханіків в квітні дав 30 фахівців. В цей же час ТДРК займається розробкою проекту організації в Одесі кіностанції з обстеження кінонатури, і експериментальної лабораторії при ній – з вивчення та обробці типу. Співробітники кіностанції мали фіксувати і систематизувати в спеціальних альбомах фотографії місцевостей з докладними описами можливостей використання цих пейзажів у кіно. Усе це, на думку ініціаторів створення кіностанції, мало значно полегшити роботу кіноорганізацій, скоротити час постановок, витрати тощо. Станом на 1 червня 1926 р. в балансі одеського ТДРК значилося в приході 4550 карб. 72 к., у витраті 3807 карб., а в залишку 643 карб. 72 к.³

З 15 липня 1927 р. в Одесі розпочався прийом заяв на другий набір на курси кіномеханіків. Заняття мали розпочатися 1 серпня. Термін навчання – шість місяців. Правління ТДРК також вирішило влаштувати кампанію збирання коштів на будівництво літака «Кінопрацівник України».

¹ Ф. Э. Дзержинский и киностроительство (1926). *Театр – музыка – кино*, 36, 1.

² Госейко, Л. (2005). *Історія українського кінематографа (1896–1995)*. Київ: КІНО-КОЛО, 53.

³ Одесса (1926). *Советское киноискусство*, 6/7, 24.

Крім того, затверджено положення про навчально-експериментальну секцію «Кіномол», яка мала на меті навчальну й експериментальну кінороботу для створення радянських фільмів. Колектив вів заняття з техніки акторської виразності, техніці руху, енциклопедії кіно, психології та ін.

У грудні 1927 р. відбулася перереєстрація членів ТДРК і вибори нового правління. Також у цей час розгорнула свою роботу Сценарна секція. Продовжив свою роботу дискусійний клуб, при якому організовано колектив кінопропагандистів і рецензентів. У завдання колективу входило керівництво дискусіями, пристрій вечорів поглибленого аналізу композиції кінокартини, розробка принципових положень радянської кінокритики, обслуговування осередків ТДРК. Колектив пропагандистів ТДРК також припускав розгорнути широку роботу по кінопросвітництву в робочих клубах. І запланував лекції на теми «Як робиться кінокартина», «Дефекти кінопроекції» та ін. Надалі була організована музична секція, яка займалася теоретичними та практичними питаннями музичної ілюстрації в кіно.

У березні 1928 р. відбулася третій випуск слухачів курсів сільських кіномеханіків, організованих одеським ТДРК. З 95 слухачів, які закінчили курси, 50 отримали кваліфікацію кіномеханіка першого розряду і 43 – другого¹.

У середині квітня 1928 р. в Одесі було заплановано скликання Всеукраїнського з'їзду ТДРК. На з'їзді планувалося підвести підсумки роботи суспільства в Україні, обрати Всеукраїнське Центральне правління ТДРК, роль якого до цього, за пропозицією Центральної Ради ТДРК в Москві була делегована Одеському ТДРК. Також на з'їзді планувалося виробити подальші організаційні форми роботи.

Почин одеситів виявився вдалим, і в пресі все частіше висловлюється думка про необхідність відкриття Всеукраїнського ТДРК в Харкові. Надалі заговорили про необхідність організації ТДРК і в Києві. Я. Галин на сторінках київського журналу «Театр – музика – кіно» зокрема зазначав: «Здавалося б, що таке культурне місто як Київ, що нараховує більше десятка заповнюваних щодня кінематографів, що має кінотехнікум, фотокіновідділення при Художньому інституті, відділення ВУФКУ мало давно організувати ТДРК. Насправді ж далі двох-трьох заміток на сторінках місцевої преси питання про організацію ТДРК у нас не рушив»².

У середині 1920-х рр. все частіше звучить критика в бік ВУФКУ про небажання відомства налагоджувати нормальні взаємини з місцевими організаціями працівників мистецтва і ТДРК. ВУФКУ не тільки не допомагало розвитку кіногромадськості навколо ВУФКУ, але й гальмувало роботу ТДРК в Одесі, яке навіть змушене було звернутися за підтримкою до московської кіногромадськості³. Так, Пленум ВУК Робмису визнав, що ВУФКУ досі не шукало зв'язку з радянською громадськістю, зокрема з радянськими літературними мистецькими організаціями⁴.

Після зміни складу правління ВУФКУ відомство почало кампанію за організацію в Києві керівного кіногромадського центру – Всеукраїнського ТДРК. Хелмно і його команда критикувалися за низку помилок у сфері ідеологічно-художнього керівництва. Низький рівень української кінопродукції пояснювався відвертістю ВУФКУ від культурних організацій та широкою робітничою та сільською громадськістю. У пресі зазначалося, що після зміни правління відбувся перелом у політиці ВУФКУ, яке стало на шлях тісної співпраці з громадськістю, і що, всі хто зацікавлений у розвитку молодого української кінематографії – «повинні об'єднатися і всіляко сприяти організації навколо ВУФКУ культурних сил і всіх друзів радянського кіно». В Києві в серпні 1927 р. відбулася нарада представників всіх кіногуртків та осередків ТДРК, кіносемінару імені Лисенко, Художнього інституту, Київського театрального технікуму, Агітпропу і ВУФКУ. Нарада постановила негайно приступити до організації в Києві центру Української культури – ТДРК. На нараді було обрано оргбюро у складі 13 осіб, і робоча трійка у складі голови О. Шуба, заступника Л. Могилевського і секретаря Г. Затворницького⁵.

Всеукраїнське ТДРК ставило за мету об'єднати трудящих України, які зацікавлені в розвитку української кінематографії:

«А) Всіляко допомагати будівництву радянського кіно, як зняряддю освіти мас, пропаганди ідей комунізму і радянського будівництва.

¹ Випуск слушателей курсов киномехаников ТДРК (1928). *Театр, клуб, кино*, 35, 17.

² Галин, Я.Д. (1926). *Организуем ОДСК!* *Театр – музыка – кино*, 17, 1.

³ Могилевський, Л. (1927). За кіно-суспільність. *Кіно*, 23/24, 10; Майорська, Р. (1928). За ТДРК. *Радянське мистецтво*, 18, 18.

⁴ В. К. (1926). *Кіно. Культура і побут*, 51/52, 6.

⁵ ВУФКУ и кинообщественность (1927). *Театр, клуб, кино*, 13, 12; Організація ТДРК (1927). *Кіно*, 15/16, 13.

б) Боротьбу проти явної і замаскованою пропаганди буржуазної, або дрібнобуржуазної ідеології в кіно.

в) Наближати кіно до робітничих і селянських мас, то що.

Щоб здійснити цю мету, ВУТДРК має такі практичні завдання:

а) Знайомити маси з кінотехнікою, кіновиробництвом і радянським кінобудівництвом, обраховуючи вимоги кіноглядача міста і села.

б) Знайомити широкі трудящі маси з роллю і значенням кіно і його завданням на Україні влаштуваючи лекції, доповіді, виставки і з'їзди, поширюючи кіно- літературу, плакати тощо

в) Активно допомагати розвитку кінопромисловості.

г) Впливати на ідеологічно художню лінію виробництва.

д) Допомогати всім науковим винаходам в галузі кіно.

е) Допомогати організації наукового та освітнього кіно».

У березні 1928 р. в Києві відбулася перша окружна конференція ТДРК, скликана Оргбюро ТДРК. У роботі конференції взяло участь більше 150 делегатів. Конференція заслухала доповідь голови правління ВУФКУ про роботу ВУФКУ, який викликав бурхливі дебати, а також доповідь представника Оргбюро Лазорішака про організацію ТДРК, про цілі і завдання і важливості цієї організації у справі допомоги будівництву українського кіно. Після прийняття резолюції конференція обрала постійне Правління ТДРК Київщини в кількості 23 чоловік. Президія була обрана у складі: голова – Лазорішак (партійний працівник), заступник – Т. Бенін (зав. Політосвіти), Л. Могилевський – (секретар ВУФКУ); члени Президії: О. Шуб (ВУФКУ), Савченко («Пролетарська Правда»), Іванісова (Театральний технікум)¹.

Київське відділення ТДРК намітило основні шляхи свого розвитку:

«1. Знайомство широких трудящих мас Київщини з роллю і значенням кіно і досягненнями радянської, зокрема української кінематографії.

2. Вивчення вимог і запитів глядача-робітника, селянина службовця.

3. Рішення разом з ВУФКУ питання, щоб створити і поширювати дитячий, юнацький, сільський, виробничий культурфільми.

4. Широке розгортання справи фотокіноаматорства, ознайомлення працюючих Київщини з кінотехнікою та виявлення відповідних кадрів молоді, що б поповнювали лави кінопрацівників (режисерів, акторів, операторів).

5. Поширення мережі робітників, сільських, дитячих і червоноармійських театрів.

6. Рішення організаційних питань, в мережі низових осередків, зв'язку з ними, їх участі в роботі секцій Правління та у фінансових справах».

За перші два місяці роботи суспільство налагодило зв'язок з ТДРК РРФСР, з окротоваристами в Маріуполі, Вінниці, Харкові, Одесі, Дніпропетровську, з осередками в Сумах, Прилуках, Тульчині, Житомирі, Фастові, Жмеринці та ін. Також Київське ТДРК отримувало листи з проханням дати вказівки з організації осередків ТДРК. За чотири місяці існування суспільство налічувало більше 1000 членів².

У 1928 р. ТДРК в Україні починає широко розгортати свою роботу. Організовується ТДРК в Маріуполі у складі 20 осіб. За рік ця група збільшилася до 600 членів, об'єднаних у 8 осередків. Були придбані кінознімальний і проєкційний апарати для практичної роботи, відкриті курси кіномеханіків, на які відряджалися селяни тих сіл, у яких були стаціонарні кіноустановки.

У 1929 р. в республіці налічувалося 19 організацій ТДРК, а менш ніж через два роки – уже 164, що охопили кінороботою 150 000 осіб³.

Однак до роботи ТДРК було чимало нарікань. Переважно через те, що ВУФКУ мало уваги звертало на цю громадську організацію і не проводило вечорів з представниками правління, з доповідями для громадськості про стан справ в українській кінематографії. Ще однією не менш важливою причиною незадовільної роботи ТДРК була відсутність необхідного фінансування.

20 травня 1929 р. закінчив свою роботу Перший з'їзд Товариств друзів радянського кіно. Цей з'їзд підвів підсумки діяльності організації кіногромадськості і намітив чергові завдання з розгортання роботи, з метою «всебічно допомогти радянської кінематографії у тій великій роботі,

¹ Перша Київська окружна конференція друзів радянського кіно (1928). *Нове мистецтво*, 5, 5;

Перша Київська окружна конференція друзів радянського кіно (1928). *Культробітник*, 5, 12.

² Добровольський (1928). Хроніка ТДРК. *Кіно*, 7, 2; Майорська, Р. (1928). За ТДРК. *Радянське мистецтво*, 18, 18.

³ Шимон, А.А. (1961). *Самодетельная кинематография*. Харьков, 8.

яку вона проводить». З'їзд також юридично оформив розрізнені організації ТДРК, які були засновані в Україні.

З 12 по 19 грудня 1929 р., з ініціативи харківського ТДРК і ХОРПС з метою «широкої популяризації досягнень радянської і зокрема української кінематографії» проходив Тиждень українського кінокультури. Для участі в урочистостях до Харкова приїхали режисери О. Довженко, Дзига Вертов, А. Кордюм, сценаристи М. Бажан, Антоненко-Давидович та ін. У програмі Тижня демонструвалися кращі українські фільми, а також був організований диспут з питань розвитку кінематографії.

Діяльність ТДРК обмежувалося лекційної і навчальною роботою, кінопереглядами з обговореннями і підготовкою сільських кіномеханіків. Важливе місце в діяльності товариства займало фото- і кіноаматорство. При ТДРК організовувалися Кінематографічні експериментальні майстерні (КЕМ), у яких брали участь переважно студенти, та Кінематограф робітничої молоді (Кіноробмол).

Перша КЕМ була організована в Ленінграді при Півзахкіно Ф. Ермлером та Е. Іогансоном 23 листопада 1924 р. Гасло Ленінградського КЕМ: «Політичність мистецтва, колективність творчості на службі класових інтересів, здатність кожного бути членом творчого колективу КЕМ». У параграфі 4 «Основних положень» КЕМ зазначалося: «ми не маємо вчителів у минулому, не знаємо шкіл і течій, до яких приєднаємося; ми насамперед винахідники класового відображення, згідно з класовим завданням». За нетривалий час КЕМ здійснив три оправи: «Скарлатина» (науковий фільм, 500 м.), «Старе і нове» – (сучасно-побутовий, 1 500 м.), «Справжній чекіст» (пригодницький, 2 000 м.)¹.

В Україні КЕМ організовували на два роки пізніше. У 1926 р. в Києві, з ініціативи студентів Художнього інституту і Музично-драматичного інституту ім. Лисенко, була організована група кіномолоді що поставила своєю метою створити постійний знімальний колектив. За три роки роботи за підтримки київського ТДРК, майстерня провела 250 лабораторних занять, поставила 24 експериментальних досвіду (аналіз тектоніки, жанру, соціально-класового визначення масок-типів кіно, систем виховання натурматеріалу в кіно тощо). Роботу київської КЕМ очолив режисер Гліб Затворницький. Крім нього, до керівного складу входили професор В. Підгаєцький, Г. Семенович і П. Єзерський. Трохи пізніше організовано одеську КЕМ під керівництвом режисера і сценариста Олександра Перегуди, яка мала «знаходити зміст і форми радянського кіно». До складу майстерні входили кіноробітники та студенти кілотехнікуму.

Київські кіноаматори в 1927–1929 рр. зняли кілька ігрових і хронікальних фільмів: короткометражну картину «Сон звичайної людини» (1927 р.), культурфільми «Вчися плавати» (1928 р.), ігровий короткометражний фільм «Піковий валет» (1928 р., реж. Г. Затворницький, про ворожнечу двох братів у прикордонній зоні), «Дайош!» (1929 р., реж. Г. Затворницький, кінофрагмент на тему громадянської війни в Україні). Спеціальна комісія правління ВУФКУ, схваливши картину «Даеш», визнала можливим використовувати КЕМ на кіновиробництві. Також КЕМ розробляла фільми-каталоги на актуальні теми (антирелігійність, бюрократизм, соціальна гігієна, безробіття й українізація). Цей експеримент мав установити новий жанр кіно – «позаігрову фільму».

Окрім цієї роботи, колектив КЕМ організував при київському ТДРК Кіноробмол, метою якого була підготовка кваліфікованих інструкторів низових осередків ТДРК. У 1927 р. колектив київського Кіноробмола поставив культурфільми «Місто» (реж. Л. Френкель; опер. А. Шимков) і «Пошта» (реж. Ф. Артем'єв; опер.: А. Гафт, Б. Івашкевич). У 1928 р. експериментальна група фотокіноаматорської секції київського ТДРК поставила кіноновелу «Людина з хлібом» (про життя перших сільських комунарів).

На тлі киян, досягнення одеських кіноаматорів виглядали скромніше. Одеське ТДРК обмежилося зйомкою документальних сюжетів. У 1927–1928 рр. було знято кілька сюжетів. Дебютували одеські кіноаматори зйомкою сюжету «Святкування 1-го травня в Одесі» (1927 р., сюжет демонструвався у російському «Радкіножурналі»). Восени цього ж року одеське ТДРК разом із Всеукраїнським товариством робочої ініціативи приступило до зйомок документального фільму присвяченого робітникові винахідництва. У 1928 р. вийшли дві документальні роботи: «30-річчя добровільного пожежного товариства», знята за замовленням Одеського пожежного товариства і навчальна картина «Товариш з райкому» (реж.: А. Яблонський і М. Юдін; опер. Б. Небілицький).

¹ Грабарь, Л. (1825). КЭМ. Кино-неделя, 1, 25.

Найбільш плідними виявилися харківські кіноаматори. У 1929 р. при Окружному ЛКСМ України та харківському ТДРК був організований колектив робітничої молоді Кіноробмол, що складався переважно з молодих робітників харківських підприємств, які ставили собі за мету підготовку працівників радянського кіно. Харківський Кіноробмол складався з 30 осіб. У 1929 р. виходять дві документальні стрічки «VII з'їзд ЛКСМУ» (реж. Я. Печьорін) і «Комсомолія в Харкові» (про роботу Харківського окружного комсомолу). У 1930 р. режисер-аматор Л. Луков спільно з оператором Київської кінофабрики А. Козаковим підготував три монтажних фільми: «Більшовицька весна» (про підготовку до весняної посівної кампанії), «Шлях перемог» (присвячений Червоної армії), «Крокуємо у майбутнє» (про участь комсомолу України в боротьбі за виконання завдань першого року п'ятирічки).

Також Леонід Луков був і ініціатором зйомки силами харківського Кіноробмола ігрової картини «Накип» (1930 р., реж.: Л. Луков, Г. Старчевський; опер. М. Гумберт, про боротьбу комсомольців з пристосуванцями, що бажали захопити керівні пости у вузі). Картина крейди винайтовий успіх і вийшла в широкий прокат.

Серед досягнень харківських кіноаматорів необхідно згадати перший об'ємний анімаційний фільм «Полуничне варення» спільного виробництва Київської кінофабрики і харківського ТДРК (1929 р., реж. і худ.-мульти.: Б. Зелігер, Т. Злочевський, Д. Муха; екранізація народної української казки про пригоди двох малюків і ведмедика, які прагнули спробувати полуничне варення).

Також українські кіноаматори випускали документальні кіножурнали. Кіноаматори Харкова випускали загальноміський хронікальний «Екран-журнал», Києва та Одеси – «Екран піонера».

Однак діяльність Кіноробмола не завжди отримувала підтримку ВУФКУ. Комсомольські видання неодноразово повідомляли про негативне ставлення кіновідомства до організації молодіжних кінооб'єднань. Незважаючи на те що Агітпроп ЦК КП(б)У визнав доцільність існування молодіжних кіноколективів, ВУФКУ жодним чином не сприяло роботі кіноробмолів¹.

До 1929 р. в Україні не було Центральної Ради ТДРК. Суспільство існувало тільки на місцях, і Окружні ради працювали кожен на свій ризик і страх, без загального керівництва. У 1929 р. було організовано Всеукраїнське Оргбюро для скликання і проведення Всеукраїнського з'їзду ТДРК і виборів Всеукраїнської ради. Оргбюро було укладено договір з центральним правлінням ВУФКУ, за яким кіновідомство зобов'язувалося в один із понеділків в січні або лютому надати ТДРК всі свої комерційні кінотеатри по Україні зі всією апаратурою і електроенергією та надати необхідні фільми. Працювати в кінотеатрах мусили безкоштовно члени ТДРК.

Якщо проаналізувати зв'язок кінопроцесу з громадськістю, то його варто розділити на два періоди. Перший період – це коли навколо ТДРК концентрувалися «елементи хворі на кіноманію», що стали своєю метою зробити собі кар'єру в кіно. І другий – коли з часом ТДРК позбулося подібного роду публіки і почало активно залучати робітників, революційну інтелігенцію та представників села. І з'їзд ТДРК у 1929 р. визначив основний напрям діяльності суспільства – робити ставку на активіста-робітника й активіста-селянина, які «будуть нести в маси культуру кіно й таким чином підносити кінематографію на вищий щабель, допомагаючи їй у повсякденній практичній роботі». Також з'їзд одногосно заявив: «Нам потрібні не кіномани, не кіноневдахи, не випадковий елемент, а трудящі маси, що прагнуть культури й самі активно беруть участь у культурному будівництві»².

Після закінчення громадянської війни і початком культурного будівництва радянська влада і партійні органи пильно стежили за розвитком кінематографічної галузі. З метою залучення в сферу радянської громадськості режисерів, сценаристів та інших працівників кінематографії, в 1925 році агітпропвідділ ЦК ВКП(б) створив ТДРК. Головним завданням товариства був контроль за ідеологічної і художньої лінією кінематографії з метою наближення кіно до робітників і селянських мас, боротьбою з проникненням в свідомість глядачів впливу буржуазної і дрібнобуржуазної ідеології. Для цього суспільство постійно влаштовувало громадські перегляди і обговорення найбільш цікавих з його точки зору картин, різноманітні лекції.

Поряд з просвітницькою діяльністю ТДРК організувало курси кіномеханіків для села, сценарні секції і стояло у витоків розвитку аматорської кінематографії та фотографії. При ТДРК організувалося Кінематографічні експериментальні майстерні (КЕМ), у яких брали участь

¹ М-н. (1929). ВУФКУ виступає проти кіноробмолу. *Комсомолец України*, 22, 3.

² Не кіномани, а кіноборці: [Ред. ст.] (1929). *Кіно*, 9/10(56/57), 1.

переважно студенти та Кінематограф Робітничої молоді (Кіноробмол). Також була зроблена спроба об'єднання трудящих, зацікавлених у розвитку українського кінематографа. У кінці 1920-х років майже в усіх великих містах України працювали відділення Всеукраїнського ТДРК. Однак діяльність Кіноробмола не завжди отримувала підтримку ВУФКУ. Комсомольські видання неодноразово повідомляли про негативне ставлення кіновідомства до організації молодіжних кінооб'єднань. Незважаючи на те що Агітпроп ЦК КП(б)У визнав доцільність існування молодіжних кіноколективів, ВУФКУ не сприяло роботі кіноробмолів, оскільки не вважало їхню роботу серйозною.

References:

1. V. K. (1926). Kino [Cinema]. *Kul'tura i pobut* [Culture and life], no. 51/52 [in Ukrainian].
2. VUFKU i kinoobshchestvennost' (1927) [The VUFKU and cinema public]. *Teatr, klub, kino* [Theater, club, cinema], no. 13 [in Russian].
3. Vypusk slushatelej kursov kinomehanikov TDRK (1928) [The release of trainees in the course of newsreel TDRK]. *Teatr, klub, kino* [Theater, club, cinema], no. 35 [in Russian].
4. Galin, Ja.D. (1926). Organizujte ODSK! [Organize the ODSK!]. *Teatr – muzyka – kino* [Theater – music – cinema], no. 17 [in Russian].
5. Gosejko, L. (2005). *Istoriya ukrajinskoho kinematohrafa (1896–1995)* [History of Ukrainian Cinema (1896-1995)] [in Ukrainian].
6. Grabar', L. (1925). KEM [KEM]. *Kino-nedelja* [Cinema week], no. 1 [in Russian].
7. Dobrovolskij (1928). Khronika TDRK [The TDRK Chronicle]. *Kino* [Cinema], no. 7 [in Ukrainian].
8. Mayors'ka, R. (1928). Za TDRK [For TDRK]. *Radyanske mystetstvo* [Soviet art], no. 18 [in Ukrainian].
9. M-n. (1929). VUFKU vystupaye proty kinorobmolu [VUFKU is against the film]. *Komsomolets Ukrainy* [Komsomol member of Ukraine], no. 22 [in Ukrainian].
10. Mohylevskyy, L. (1927). Za kino-suspilnist [For cinema and society]. *Kino* [Cinema], no. 23/24 [in Ukrainian].
11. Ne kinomany, a kinobortsi (1929) [Not cinema, but movie fighters] *Kino* [Cinema], no. 9/10 [in Ukrainian].
12. Odessa (1926). [Odesa]. *Sovetskoe kinoiskusstvo* [Soviet cinema], no. 6/7 [in Russian].
13. Orhanizatsiya TDRK (1927) [Organization of the TDRK]. *Kino* [Cinema], no. 15/16 [in Ukrainian].
14. Persha Kyivska okruhova konferentsiya druziv radyanskoho kina (1928) [The first Kiev congress of Soviet cinema friends]. *Nove mystetstvo* [New art], no. 5 [in Ukrainian].
15. Persha Kyivska okruhova konferentsiya druziv radyanskoho kina (1928) [The first Kiev congress of Soviet cinema friends]. *Kultrobitnyk* [Cultural worker], no. 5 [in Ukrainian].
16. F. E. Dzerzhinskij i kinostroitel'stvo (1926) [F. E. Dzerzhinsky and film-making]. *Teatr – muzika – kino* [Theater – music – cinema], no. 36 [in Russian].
17. Shimon, A.A. (1961). *Samodejatel'naja kinematografija* [Amateur cinematography] [in Russian].